

POTENCIJALI RAZVOJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG TURIZMA NA PRIMJERU OPĆINE PROLOŽAC

Sočo, Hrvoje

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:549902>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**POTENCIJALI RAZVOJA POLJOPRIVREDE I
RURALNOG TURIZMA NA PRIMJERU OPĆINE
PROLOŽAC**

Mentor:

Doc dr. sc. Blanka Šimundić

Student:

Hrvoje Sočo

Split, rujan, 2019.

SADRŽAJ:

1. UVOD	3
1.1. Definiranje problema istraživanja	3
1.2. Ciljevi rada	5
1.3. Metode rada	5
1.4. Struktura rada	5
2. POTENCIJALI I FAKTORI RAZVOJA	7
2.1. Ruralni prostor – turizam i poljoprivreda	7
2.2. Ruralni razvoj	10
2.3. Politika ruralnog razvoja u Europskoj uniji.....	11
2.3.1. Zajednička poljoprivredna politika EU (ZPP).....	12
2.3.2. Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. - 2020.....	15
2.4. Poljoprivreda u funkciji ruralnog razvoja	20
2.5. Turizam u funkciji ruralnog razvoja	23
3. PROLOŽAC I DRUŠTVENO EKONOMSKE KARAKTERISTIKE	26
3.1. Geografski uvjeti, klima i vegetacija.....	28
3.2. Prirodna i kulturna dobra	31
3.3. Demografska obilježja.....	37
3.4. Gospodarstvo	39
4. SINERGIJA RAZVOJA KROZ ZAJEDNIČKO ISKORIŠTAVANJE POTENCIJALA POLJOPRIVREDE I TURIZMA U PROLOŠCU	46
4.1. Poljoprivreda	47
4.1.1. Situacija	47
4.1.2. Potencijali razvoja	52
4.2. Ruralni turizam	55
4.2.1. Situacija	55
4.2.2. Potencijali razvoja	60
5. ZAKLJUČAK.....	65
LITERATURA	67
POPIS SLIKA I TABLICA	72
SAŽETAK.....	73
SUMMARY.....	74

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

Ovaj završni rad usmjeren je ka analizi faktora i potencijala razvoja poljoprivrede i ruralnog turizma općine Proložac. Proložac se opisuje kao „jedno od najpitomijih obitavališta na području Dalmatinske zagore“¹, koje se među današnjim naseljima Imotske krajine ističe svojim „povoljnim geoprometnim položajem, ugodnoj klimi, obilju vode i plodnog tla.“² Kao takvo, ovo područje pokazuje mnoge potencijale za razvoj ruralnog turizma i poljoprivrede, ali koji su i dalje nedovoljno iskorišteni. Naime, općenito gledajući, ruralni turizam u Hrvatskoj je i dalje zanemaren u odnosu na odmorišni turizam primorja, zbog čega „Proložac nije uspio do kraja razviti svoje potencijale, te je zajedno s ostatkom Dalmatinske zagore ostajao na marginama razvojnih kretanja.“³ Nadalje, usprkos tome što se ruralna područja poput općine Proložac, vrlo često krasi iznimno bogatom prirodnom, kulturnom i tradicijskom baštinom, suočena su i s problemom depopulacije i napuštanja tradicionalnih djelatnosti, među kojima je dakako i poljoprivreda. Gledajući na državnoj razini, ruralne prostore „karakteriziraju negativni demografski, gospodarski i opći razvojni trendovi.“⁴ U kontekstu Prološca, detaljnom analizom stanja osnovnih razvojnih značajki ove općine, od strane autora Mrnjavca et. al., „ukazano je prije svega na postojanje prirodnih bogatstava i ljudskih potencijala koji još uvijek mogu osigurati održivi gospodarski razvitak, osobito ukoliko je vezan uz poljoprivredu. Usprkos tim potencijalima Općina je suočena s nizom ozbiljnih problema i opasnosti, kao što su visoka nezaposlenost, migracije stanovništva, starenje stanovništva, tehnološki zaostalo gospodarstvo i pretjerano oslanjanje na ekstenzivnu poljoprivredu.“⁵ Konstatacije autora potvrđuju i podaci od strane Instituta za turizam, u čijem se dokumentu projekta „Plan razvoja turizma imotske krajine“ navodi kako je na području Imotske krajine, u 2001. godini živjelo oko 3.500 osoba više nego u 2011. godini, što ukazuje na značajno opadanje broja stanovnika, a koje je pri tom, osobito vidljivo na prostoru općina Zagvozd, **Proložac**, Lovreć i Cista Provo.⁶ Tu su i drugi

¹ Gudelj, Lj.: Proložac Donji Izvješće o istraživanjima lokaliteta kod cr

nepovoljni demografski pokazatelji kao što su znatno manji udio radno sposobnog stanovništva kao i lošija obrazovna struktura stanovnika Imotske krajine u odnosu na prosječne vrijednosti u Splitsko-dalmatinskoj županiji.⁷ Iz svega iznesenog može se ustvrditi kako razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma općine Proložac predstavlja izazov kojemu je neophodno posvetiti adekvatnu pažnju, a koja se nažalost dugi niz godina nije pridavala cijelom tom širem području, odnosno cijeloj Imotskoj krajini. Već su istraživanja od prije deset i više godina potvrdila postojanje mnoštva vrijednih resursa i potencijala koji bi se mogli iskoristiti za napredak i revitalizaciju ove općine, no koji su po svemu sudeći ostali na razini nedovoljne iskorištenosti, tj. i dalje se o njima govori o kao mogućnostima. Međutim, nada za bolju budućnost postoji te se tako 2018. godine dogodilo spajanje i sinergija turističkih destinacija u jedan brend – turističku zajednicu područja Imotske krajine – Imota. Tim putem predstavljena je i „Strategija razvoja turizma Imotske krajine do 2025. godine.“⁸ Strategijom su analizirana obilježja cijele Imotske krajine, te su objektivno sagledane kako slabosti i prijetnje pa tako i snage i prilike kojima raspolaže. Nadalje zacrtane su i jasne smjernice, akcije i projekti koje trebaju implementirati razni dionici; od institucija javnog sektora, do jedinica lokalne samouprave pa do privatnih poduzetnika. Što znači da je sada uspostavljen i konkretni strateški program tj. regulatorni okvir, kojem je identificirano trenutno stanje, što se želi postići, te na koji način se će postići ciljevi uspostavljeni tijekom definiranog perioda od šest godina. Sukladno svemu iznesenom ovaj rad će se fokusirati na odabrano uže područje Imotske krajine – općinu Proložac, a koja u svom sastavu ima pet naselja. U vidu poljoprivrednih potencijala i razvoja ruralnog turizma, Proložac posjeduje vlastite specifičnosti kao i određene karakteristike zajedničke kako širem području – Imotskoj krajini, pa tako i ruralnim prostorima općenito. Stoga iako je fokus ovog rada na navedenoj općini, spomenut će se i pitanja vezana za turistički razvoj njezina šireg područja. Isto vrijedi i za drugi dio teme a to je poljoprivredni potencijal, u okviru kojeg će se pored nekih općih značajki, analizirati trenutno stanje kao i mogućnosti za ostvarivanje napretka u poljoprivrednom sektoru Proložca.*

1.2. Ciljevi rada

Nastavno s definiranim problemom istraživanja, osnovni ciljevi rada usmjereni su ka prezentaciji trenutnog stanja kao i budućih prospekata općine Proložac u okviru gospodarske grane poljoprivrede te sustava turizma. Dok se o razvojnim mogućnostima turizma na širem području Proložca govori tek u novije vrijeme, te čini još nedovoljno valorizirani potencijal, poljoprivredna proizvodnja predstavlja neraskidivi dio života i gospodarstva Općine. Dakle, u prvom slučaju se radi o novom potencijalu, a u drugom o tradicijskoj djelatnosti. Cilj rada je i da se pri razmatranju oba spomenuta aspekta, iznese objektivno stanje, tj. relevantni skup činjenica pod čijim je sinergijskim utjecajem oblikovan odabrani prostor. Te činjenice se odnose kako na prirodne faktore poput geografskih, geomorfološki i klimatskih obilježja, pa tako i one demografske i gospodarske naravi.

1.3. Metode rada

Pri izradi ovog rada korištena je odgovarajuća metodologija u prikupljanju, obradi i korištenju dostupne literature te drugih relevantnih izvora. Odabrana tema zahtijevala je uporabu brojnih informacijskih izvora, i to u obliku sekundarnih podataka. Temeljem akumuliranih sekundarnih informacija oblikovan je kako teorijski pa tako i praktični dio rada, a koji u svojoj suštini predstavlja studiju slučaja. U okviru korištenih izvora pronađeni su brojni stručni radovi, službeni dokumenti, brošure, te internetski izvori koji korespondiraju zadanim interesnim područjima rada. Prikupljene informacije i podatci su potom kompilirani u rad pomoću metoda kao što su deskripcija, kompilacija, klasifikacija, te analiza i sinteza.

1.4. Struktura rada

Struktura ovog završnog rada obuhvaća sveukupno pet glavnih cjelina te njihovih potpoglavlja, i točaka. Početna dva poglavlja su općenite naravi te predstavljaju neophodni uvod i teorijsku podlogu za naredna razmatranja vezana uz konkretno područje. Dakle, prvo poglavlje, **Uvod** predstavlja svojevrsnu uputu u rad. Svrha ovog poglavlja je u predstavljanju teme, tj. osnovnog interesa i opredjeljenja istraživanja, ciljeva, korištenih metoda u pisanju i oblikovanju rada, te njegove sadržajne strukture. Drugo poglavlje, naz

Proložac. Stoga se u poglavlju **Proložac i društveno ekonomske karakteristike**, iznose karakteristike tog djela Dalmatinske zagore. Nakon opisivanja Prološca kroz odabrani set bitnih značajki, u sljedećem segmentu se spajaju prethodno izneseni teorijski konstrukti i praktične osnove izabranog prostora. Dakle, izlaže se **Sinergija razvoja kroz zajedničko iskorištavanje potencijala poljoprivrede i turizma u Prološcu**. Za finaliziranje proučene teme, donosi se i **Zaključak**, a koji predstavlja autorova krajnja i najznačajnija razmatranja te spoznaje. Nakon zaključnog poglavlja, slijede elementi poput korištene literature, popis slika i tablica, te sažetak na temu napisan na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. POTENCIJALI I FAKTORI RAZVOJA

Središnji teorijski pojmovi ovog rada vezani su uz odrednice turizma i poljoprivrede u ruralnim područjima te njihovom utjecaju na prosperitet, odnosno rast i razvoj takvih sredina. Stoga će se najprije, u ovom početnom teorijskom poglavlju u kratkim crtama pojasniti najvažnije odrednice bitne za shvaćanje tih koncepata.

2.1. Ruralni prostor – turizam i poljoprivreda

Kako je osnovna karakteristika odabranog geografskog područja - predmeta istraživanja, to što se radi o ruralnoj sredini, tako je prvi bitni termin upravo „ruralni prostor“. Pri definiranju ruralnosti i toga što bi se smatralo jednom takvom sredinom ili prostorom ne postoji samo jedno općeprihvaćeno shvaćanje. Stoga ovdje ni ne postoji koncizna definicija, već se u novije vrijeme može govoriti o mnoštvu kriterija po kojima određeni autori, institucije te države rade razdiobu između „urbanog“ i „neurbanog“. Prema „Modelu diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj“ razvijenom od strane Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (DZS) i partnerskih institucija, urbanim (gradskim) naseljima smatraju se:

1. Sva naselja sjedišta upravnih gradova (bez obzira na broj stanovnika);
2. Sva naselja s više od 10.000 stanovnika;
3. Naselja od 5.000 do 9.999 stanovnika, s 25% i više zaposlenih u naselju stanovanja, i to u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima (u odnosu na ukupan broj zaposlenih stanovnika naselja), i
4. Naselja od 2.000 do 4.999 stanovnika, s 25% i više zaposlenih u naselju stanovanja, i to u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima (u odnosu na ukupan broj zaposlenih mještana) te s udjelom nepoljoprivrednih kućanstava od 50% i više.

Sva ostala naselja, koja ne zadovoljavaju navedene kriterije, smatraju se ruralnim i prijelaznim naseljima. U tu skupinu uključena su sela i ostala, manje ili više urbanizirana naselja u ruralnom prostoru, te suburbana naselja.⁹

Predstavljeni model je razvijen za potrebe statističkog popisa stanovništva, kućanstava i stanova u 2011. godini, dok se na razini „Programa ruralnog razvoja Republike H

razdoblje 2014. - 2020.“ ruralno područje definira kao cijelo područje Hrvatske osim upravnih središta četiri grada (Zagreb, Split, Rijeka i Osijek). Ova definicija obuhvaća ukupno 3.217.117 stanovnika (75,08% od ukupnog broja stanovnika) i 56.164 km² ruralnog područja (99,24% od ukupne površine Republike Hrvatske).¹⁰

Iz gore prezentiranih podataka¹¹ o broju tj. udjelu populacije i području koje se smatra ruralnim u Hrvatskoj, jasno je kako se radi o značajnim podacima koji najbolje govore u prilog važnosti razvoja „ruralnog turizma“. Pri poimanju ovog specifičnog oblika turističke ponude, može se reći kako je to „skupni naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju na ruralnom prostoru. On se ostvaruje unutar prirodnih i kulturnih resursa na ruralnim područjima, koji omogućavaju brojne turističke aktivnosti i oblikuju veliki broj različitih oblika turizma.“¹² Prema Vijeću Europe to je „turizam na seoskom području sa svim aktivnostima koje se provode na tom mjestu, a najvažnije karakteristike ove vrste turizma su odsutnost buke, mirna sredina, očuvani okoliš, neposredna komunikacija sa domaćinima, domaća hrana i upoznavanje sa seljačkim poslovima.“¹³ Dakle, ruralni se turizam ost

kako poljoprivreda u mnogim ruralnim područjima nije više osnovna gospodarska aktivnost te kako je ekonomska diverzifikacija, primjerice razvoj rekreacije i turizma, promijenila načine na kojima se u ruralnim područjima živi te njihovu percepciju u očima gradskog stanovništva. Iako poljoprivreda ostaje dominantan način korištenja zemljišta u ruralnim područjima, istovremeno ju modernizacijski i globalizacijski procesi oblikuju kako bi uz temeljnu funkciju proizvodnje hrane odgovarala na nove potrebe (prvenstveno zaštitu bioraznolikosti i okoliša). Svi ti procesi odvijaju se na različite načine i različitom dinamikom širom Europe. I stoga dolazi do stvaranja vrlo heterogenog i diverzificiranog ruralnog prostora u kojem neka područja bilježe depopulaciju i napuštanje poljoprivrednog zemljišta, dok se u drugima odvija poljoprivredna intenzifikacija i sl.¹⁵

Usprkos relativnom padu značenja, poljoprivredna proizvodnja, uz šumarstvo i dalje predstavlja najznačajniji oblik korištenja zemljišta, a sukladno tomu i temeljni faktor u ruralnom razvoju. Unutar ruralne razvoje politike, poljoprivreda i dalje čini jedan od prioriteta, ali ne i njezino uporište, kao što je dugo bio slučaj. Već je 2002. godine autor Perrier Cornet sa svojim suradnicima ustvrdio: „Zna se da poljoprivreda, pa bila ona i snažna i moderna ne može bez dotacija, ona može biti snažna i moderna samo ako se snažno dotira, i

2.2. Ruralni razvoj

Koncept „ruralni razvoj“ obuhvaća već spomenutu komponentu „ruralnosti“ te pojam „razvoj“. Kao što je prethodno ukazano, ruralno se područje može široko okarakterizirati kao ono „obilježeno ne-urbanim stilom života, strukturom zanimanja, društvenom organizacijom i obrascem naseljavanja. Ruralni prostori su primjetno poljoprivredni te čiji se sustav naselja sastoji od seoskih kućanstava i imanja, odnosno sela i zaseoka. U društvenom smislu, takva područja pokazuju veću međuovisnost među ljudima, dublje ukorijenjen život u zajednici i usporeni ritam života izgrađen oko prirode i prirodnih pojava. Što se pak tiče profesionalnih okupacija, ova područja se uvelike oslanjaju na uzgoju ratarskih proizvoda, stočarstvu, šumarstvu i srodnim aktivnostima.“¹⁸ Druga komponenta koncepta, odnosi se na „razvoj“, a to je izraz koji podrazumijeva „kvantitativne i kvalitativne promjene. Budući da označava promjenu, koja ima smisao tek onda kada se gleda u odnosu na nešto u određenom vremenu, takva promjena ima značenje koje je i relativno ali i subjektivno. Samo će se određena vrsta kvantitativne i kvalitativne promjene smatrati razvojem u pozitivnom smislu. Odnosno, ako nastala promjena nije donijela osjetno povećanje kvalitete i količine, onda će se smatrati lošim razvo

društveno-ekonomskog života seoskih ljudi. Riječ je o smanjenju siromaštva, povećanju produktivnosti, pružanju osnovnih usluga poput zdravstva, obrazovanja, pitke vode, sanitarne zaštite i bolje infrastrukture. Također, obuhvaća i nastojanje u ispravljanju izobličene distribucije zemljišta i vlasništva i niza drugih aspekata koji bi utjecali na smanjenje nejednakosti, eksploatacije i bijede u bilo kojem smislu.²¹

Ruralni razvoj kao institucionalno vođena politika od strane nacionalnih i nadnacionalnih tijela, u svijetu ima različite modele provedbe. Tako da će u ovom radu fokus biti isključivo na politikama relevantnim za odabrano geografsko područje istraživanja. Dakle, u nastavku rada osvrst će biti kako na zajedničkoj ruralnoj politici Europske unije (EU), pa tako i na programu razvijenom posebno za Republiku Hrvatsku (RH), kao punopravnu članicu EU od 2013. godine.

2.3. Politika ruralnog razvoja u Europskoj uniji

Unaprjeđenje ruralnih područja se potiče putem niza politika EU; „Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) je jedna od nekoliko politika EU-a koje doprinose unaprjeđenju ruralnih područja. Tome doprinose i ostale politike, poput kohezijske politike, kojom se također osiguravaju znatna financi

